ABDULLAH ZÜHDİ EFENDİ

(ö. 1879)

Mescid-i Nebevî'nin yazılarını yazan Osmanlı hattatı.

Sahâbeden Temîm ed-Dârî'nin soyundan geldiğini kabul eden, bunu bazan imzalarında da belirten Abdullah Zühdi Efendi, muhtemelen Şam'da doğdu; bir müddet Kütahya'da oturduktan sonra ailesiyle birlikte İstanbul'a geldi. Önce Eyüplü Râşid Efendi'den (ö. 1875) hat meşketti. Fakat asıl üstadı Kazasker Mustafa İzzet Efendi oldu. Zühdi Efendi ondan aldığı dersler sonunda sülüsnesih yazılarını "Kazasker vadisinde" en mükemmel yazanlardan biri haline geldi. Nuruosmaniye Camii'ndeki yazı meşkhanesinde ve Mühendishâne-i Berrî-i Hümâyun'da hat ve resim hocalığı yaptı.

Yazdığı celî hat numunesini diğer hattatların yazıları arasından beğenen ve kendisi de hattat olan Sultan Abdülmecid, Abdullah Zühdi'yi Medine'de Mescid-i Nebevî'nin yazılarını yazmaya memur etti. Zühdi Efendi uzun yıllar Medine'de kalarak Mescid-i Nebevî'nin gerek kubbe kasnaklarına, gerekse duvarlarına kuşak halinde celî-sülüsle âyetler yazdı. Hâlâ yerinde duran bu yazılar uzunluk ölçüsüne vurulursa, Zühdi Efendi kadar fazla celî-sülüs yazmış olan bir başka hattatın bulunmadığı görülür. Kendisi aynı zamanda ressam olduğundan celî-sülüsün girift istiflerine çok önem vermiş, böylece sanatkârane terkipler meydana getirmiştir. Fakat istif endişesiyle harflerin **teşrifatına** (üstüste bindirilmesindeki sıra) riayet etmediği için, yazdığı âyetler güçlükle okunabilmektedir.

Abdullah Zühdi Efendi daha sonra Mısır'a yerleşti ve kendisine "Mısır hattatı" unvanı verildi. Orada banknot klişelerinin hatlarını, resmî daireler için değişik yazılar ve cami levhaları yazdı. Son günlerini mekteplerdeki yazı derslerine nezaret etmekle geçirdi. Kahire'de vefat eden Zühdi Efendi'nin XIX. yüzyılda hat sanatının Mısır'da yayılıp sevilmesi hususunda büyük gayretleri olmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnülemin, *Son Hattatlar*, İstanbul 1970, s. 15-19; Hattat Necmeddin Okyay'ın neşre hazır *Hâtırât*'ı (U. Derman Özel Kütüphanesi).

  M. Uğur Derman

ABDULLAH ZÜLBİCÂDEYN

(عبدالله ذوالبجادين)

(bk. ZÜLBİCÂDEYN).

ABDURRAHMAN I

(عبدالرحمن)

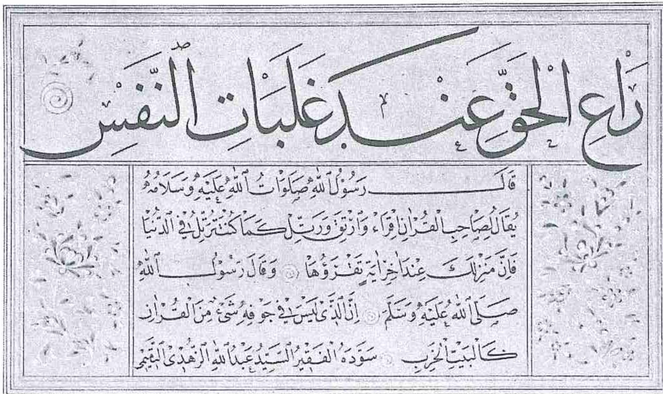
Ebü'l-Mutarrif Abdurrahmân ed-Dâhil b. Muâviye b. Hişâm (ö. 172/788)

Endülüs Emevî Devleti'nin kurucusu (756-788).

113 (731) yılında Dımaşk yakınlarında Deyrihannâ'da doğdu. Annesi Râh, Berberî Nefzâ kabilesine mensup bir câriye idi. Küçük yaşta babasını kaybettiği için dedesi Halife Hişâm'ın yanında büyüdü. Abbâsî katliamından kurtulduktan sonra bir süre Fırat civarında gizlendi. Niyeti doğuya kaçmaktı, fakat Abbâsî askerlerinin kendisini takip ettiğini öğrenince âzatlı kölesi Bedr ile birlikte Suriye, Filistin ve Mısır üzerinden İfrîkıyye'ye ulaşmayı başardı. İfrîkıyye Valisi Abdurrahman b. Habîb el-Fihrî, Abbâsîler'e karşı olmasına rağmen, bağımsızlığını kazanmak arzusunda olduğu için Abdurrahman b. Muâviye'nin Kayrevan'da kalmasına izin vermedi. Bunun üzerine bir süre Berka'da kalan Abdurrahman buradan Tâhert'e, oradan da Fas'ın Akdeniz sahilinde yaşayan Nefzâ kabilesinin yanına gitti.

Abdurrahman, Kuzey Afrika'da beklediği desteği bulamayınca Endülüs'e geçmeye karar verdi. Ancak, önce yanından hiç ayrılmayan âzatlı kölesi Bedr'i göndererek durumu öğrendikten sonra hareket etmenin daha uygun olacağını düşündü. Bedr, Haziran 754'te İspanya'ya geçti; Emevî taraftarı olan kumandanlardan Ubeydullah b. Osman ve Abdullah b. Hâlid ile görüşerek Abdurrahman'ın mesajını iletti. Bu iki kumandan, Emîr Yahyâ b. Buht'u da aralarına alarak Endülüs'ün önemli simalarından Sarakusta (Saragossa) Valisi Sumeyl'den yardım istemeye karar verdiler. Sumeyl ilk görüşmede Abdurrahman'ın Endülüs'e gelmesini destekleyeceğini belirtmesine rağmen daha sonra fikrinden vazgeçti. Bunun üzerine onlar da Yemen asıllı kabilelerin yardımını sağlama yoluna gittiler. Bu kabileler Abdurrahman'ı Endülüs'e davet ederek ona her hususta yardım edeceklerine dair söz verdiler.

Abdurrahman b. Muâviye, Endülüs'ten gerekli yardım vaadlerini alınca, gönderilen bir gemi ile 1 Rebîülevvel 138 (14 Ağustos 755) tarihinde Gırnata sahillerinde Münekkeb'e (Almunecar) çıktı. Burada Ubeydullah b. Osman ile Abdullah b. Hâlid tarafından karşılandı ve Ubeydullah'ın elinde bulunan Torrox Kalesi'ne götürüldü. Abdurrahman'ın Endülüs'e geçtiğini haber alan Vali Yûsuf el-Fihrî, çeşitli vaadlerde bulunarak onu siyasî emellerinden vazgeçirmek için bir heyet gönderdi ise de sonuç alamadı. Abdurrahman, idareyi bir an önce ele geçirmek için harekete geçti. Şezûne (Sidonia) ve İşbîliye (Sevilla) üzerinden Kurtuba'ya doğru ilerlerken taraftarlarının sayısı süratle arttı. 11 Mayıs 756 tarihinde Vâdilkebîr (Guadalquivir) nehri sahiline ulaşarak karargâh kurdu. Yûsuf el-Fihrî de şehirden çıkarak nehrin diğer sahilinde Musâre mevkiine geldi. Barış için karşılıklı elçiler gönderilmesine rağmen Abdurrahman kesin olarak savaş kararını vermişti. Gece karanlığından faydalanarak

Abdullah Zühdi Efendi'nin sülüs-nesih bir murakka'ı (Ekrem Hakkı Ayverdi Koleksiyonu)